

graphy of Yugoslavia 1955–1965, Beograd 1965, in za leta 1965–1975, Beograd 1975. – O učbeniku Jožeta Žontarja, Arhivistika gl. poročili v Der Archivar 38/1985, str. 473 in Archivsteilungen 34/1984, str. 218.

8 Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ, Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 9 zvezkov, Beograd 1977–1986. – Gesla, ki se nanašajo na arhive: Enciklopedija Jugoslavije, Jugoslavenski leksikografski zavod, 1. knjiga, Zagreb 1983; Enciklopedija Slovenije, 1. zvezek, Ljubljana 1987.

Sergij Vilfan – Božo Otorepec, Les archives notariales en Yougoslavie, Archivum XII/1962, str. 105–120. – Krešimir Nemeth – Sergij Vilfan – Božo Otorepec in drugi, Les Archives municipales en Yougoslavie, Archivum XIII/1963, str. 123–144. – Arhivi i agrarna istorija u Jugoslaviji, Odgovori na upitnik / Osna konferencija "Okruglog stola arhiva", Arhivist XIII, zv. 1–2, Beograd 1963, str. 135–144. – Miloš Konstantinov, The archival records of Trade Unions and workers' movements in the Socialist Federative Republic of Yugoslavia, Archivum XXVII/1980, str. 97–99. – Božo Madžar, Das Archivwesen der Ostkirchen. Beispiel: Die Serbische Orthodoxe Kirche, Janus II, Dezember 1983, str. 27–30 = Arhivi Srpske pravoslavne crkve u Jugoslaviji, Glasnik arhiva i društva arhivskih radnika Bosne i Hercegovine, XX–XXI, Sarajevo 1980/81, str. 35–37.

Prvi povojni predpisi, ki se nanašajo na varstvo arhivskega gradiva: odločba o zaščiti in čuvanju kulturnih spomenikov in starin (1945); odredba o začasnem zavarovanju arhivov (1948); odločba o hrambi arhivskega materiala (1952).

Božidar Bojović, Istraživanje građe u inostranim arhivima (rokopis).

9 Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ, Savez arhivskih radnika Jugoslavije, 9 zvezkov, Beograd 1977–1986.

ZUSAMMENFASSUNG

Archive in Jugoslawien

Jože Žontar

Die Archiventwicklung und -organisation in Jugoslawien werden ab erster Hälfte des 19. Jahrhunderts dargestellt. Die Darstellung ist auf die Zeitabschnitte (bis 1918, 1918–1941, 1941–1945, nach 1945) aufgeteilt und reicht bis zum heute. Es werden sowie allgemeine als auch spezielle Archive umfaßt. Der folgende Kapitel behandelt den Zustand, materielle und Personalverhältnisse in Archiven, einschließlich der Ausbildung des Fachpersonals für Archive. Es werden gesondert die Fragen vom Bereich der Archivgesetzgebung erörtert und die Entwicklung der Archivistik in Jugoslawien beschrieben. Bei letzter wird die Übersicht der synthetischen Werke, der Fachliteratur, sowie der in jugoslawischer Fachliteratur am meistens Aufmerksamkeit erregende Fragen gegeben. Ein umfangreicher Kapitel bezieht sich aufs in den jugoslawischen Archiven sich befindende Archivgut. Die Darstellung gründet auf den Zeitabschnitten und Beständearten. Zum Schluß werden auch die Forschungs-, Ausstellungs- und pädagogische Tätigkeiten der Archive in Jugoslawien beschrieben.

Arhivsko izobraževanje v Jugoslaviji s posebnim ozirom na Slovenijo

Jože Žontar

Nekako štirideset let se v Jugoslaviji bolj ali manj intenzivno ukvarjamo tudi z vprašanjem izobraževanja za potrebe arhivov, saj se dobro zavedamo njegovega pomena. Ko govorimo o arhivskem izobraževanju, mislimo na pridobivanje teoretičnih in praktičnih znanj, potrebnih za delo v arhivu, na ustreznih šolah in v nadaljevalnem izobraževanju. Iz razlogov, o katerih bomo govorili kasneje, tudi pri nas nimamo potrebne podlage, da bi organizirali samostojno arhivsko izobraževanje. Zato se na dodiplomski stopnji naslanjamo na študij zgodovine, predvsem iz razloga, ker je poznavanje zgodovine nujno potrebno za delo v arhivu. Ko govorimo o nadaljevalnem izobraževanju, mislimo na pridobivanje znanj, ki niso bila zajeta v času dodiplomskega študija, pa so normalno potrebna za delo v arhivu. V uvodu bi želeli opozoriti še na to, da se bono v tem prispevku omejili na izobraževalne kandidate, ki so dokončali fakulteto in bi se želeli zaposliti v arhivu. V letu 1950 je potekal prvi zvezni sedemmesečni arhivski tečaj, in sicer v Dubrovniku; naslednji je bil v Beogradu. Na podlagi izkušenj s teh tečajev je prišlo do pobude, da bi tečaji prerasli v arhivsko šolo.¹ Dejstvo, da je Arhivist, tedaj glasilo Glavnega arhivskega sveta FLRJ, objavil prispevek Johannesa Papritza z naslovom Arhivska šola v Marburgu na Lani, kaže na to, da so pobudniki za arhivsko šolo, ki bi vzgajala kadre za potrebe vseh jugoslovanskih arhivov, imeli pred očmi kot vzor ravno to šolo.²

Še v naslednjih letih so ponovno preučevali možnosti, kako bi organizirali dodiplomsko šolanje za potrebe vseh jugoslovanskih arhivov, konkretno na zgodovinski katedri Filozofske fakultete v Beogradu, kjer so bila kratek čas tudi predavanja iz arhivistike.³ Pokazalo pa se je – ker imamo v okviru Jugoslavije toliko različnih historičnih območij, kar se seveda odraža tudi na arhivskem gradivu – da potreb posameznih republik študij arhivistike v tem okviru ne more zadovoljiti. Gre za poznavanje zgodovine, predvsem razvoja upravnih, sodnih, gospodarskih in drugih organov, za znanje jezikov, v katerih je pisano starejše gradivo, znanje starejših pisav in administrativnega poslovanja. Tako so začele republike same zase reševati vprašanje arhivskega izobraževanja. Med temi je pred-

candidate, ki so dokončali fakulteto in bi se želeli zaposliti v arhivu. V letu 1950 je potekal prvi zvezni sedemmesečni arhivski tečaj, in sicer v Dubrovniku; naslednji je bil v Beogradu. Na podlagi izkušenj s teh tečajev je prišlo do pobude, da bi tečaji prerasli v arhivsko šolo.¹ Dejstvo, da je Arhivist, tedaj glasilo Glavnega arhivskega sveta FLRJ, objavil prispevek Johannesa Papritza z naslovom Arhivska šola v Marburgu na Lani, kaže na to, da so pobudniki za arhivsko šolo, ki bi vzgajala kadre za potrebe vseh jugoslovanskih arhivov, imeli pred očmi kot vzor ravno to šolo.²

Še v naslednjih letih so ponovno preučevali možnosti, kako bi organizirali dodiplomsko šolanje za potrebe vseh jugoslovanskih arhivov, konkretno na zgodovinski katedri Filozofske fakultete v Beogradu, kjer so bila kratek čas tudi predavanja iz arhivistike.³ Pokazalo pa se je – ker imamo v okviru Jugoslavije toliko različnih historičnih območij, kar se seveda odraža tudi na arhivskem gradivu – da potreb posameznih republik študij arhivistike v tem okviru ne more zadovoljiti. Gre za poznavanje zgodovine, predvsem razvoja upravnih, sodnih, gospodarskih in drugih organov, za znanje jezikov, v katerih je pisano starejše gradivo, znanje starejših pisav in administrativnega poslovanja. Tako so začele republike same zase reševati vprašanje arhivskega izobraževanja. Med temi je pred-

njačila Srbija, kjer so začeli leta 1953 prirejati stalne strokovne tečaje pri Arhivu Srbije. Tu so se šolali arhivisti iz Srbije in njenih pokrajin, občasno pa tudi iz Makedonije, Črne gore ter Bosne in Hercegovine.⁴ V Beogradu so v šolskem letu 1963/64 ponovno poskusili vključiti predavanja iz arhivistike v učni načrt filozofske fakultete v okviru oddelka za zgodovino, vendar ponovno brez uspeha.⁵ Občasne arhivske tečaje so začeli prirejati tudi po drugih republikah.⁶

Končno je uspelo vključiti arhivistiko v dodiplomski študij na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani; od šolskega leta 1978/79 imamo predavanja iz arhivistike na oddelku za zgodovino. Sprejet je bil koncept šolanja, po katerem naj bi kandidati, ki se zaposlijo v arhivih, pridobili del potrebnega znanja iz arhivskih ved v času dodiplomskega študija, ostalo znanje pa ob nadaljevalnem šolanju po nastopu dela v arhivu. V celoti vzeto je bil to čas, ko so (leta 1976) začeli v Jugoslaviji izvajati obsežno reformo, katere cilj je bilo šolstvo, popolnoma usmerjeno v uporabnost. Ker je šolstvo v pristojnosti republik, reforma ni potekala povsod istočasno; v Sloveniji npr. so pričeli uvajati t.i. usmerjeno izobraževanje leta 1980. Poskusi oziroma načrti samostojnega dodiplomskega arhivskega študija se seveda niso obnesli. Prav tako je trajalo poučevanje arhivistike, ki je postala predmet v nekaterih srednješolskih učnih programih, le kratek čas.⁷

Sedaj imamo predavanja iz arhivistike že na več filozofskih fakultetah v državi. Poleg Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani (na oddelku za zgodovino) sta to še Filozofska fakulteta Univerze v Novem Sadu (na Inštitutu za zgodovino) ter od šolskega leta 1988/89 še Filozofska fakulteta Univerze v Zagrebu (na enoti za humanistično-družboslovne znanosti). Podiplomski študij iz arhivistike je mogoč na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani ter pri Centru za podiplomski študij informacijskih znanosti Vseučilišča v Zagrebu.

Slovenija šteje približno 2 milijona prebivalcev in ima poleg republiškega arhiva (Arhiv SR Slovenije v Ljubljani) še šest regionalnih in nekaj specialnih arhivov.⁸ V vseh omenjenih arhivih je bilo leta 1964 zaposlenih vsega dvajset arhivistov z visoko izobrazbo, trenutno pa jih je trinosemdeset.⁹ To pomeni, da so v razdobju 1964–1989 arhivi zaposlili na leto povprečno 3 nove arhiviste (pri tem ne upoštevamo fluktuacije). Leta 1970 smo v brošuri Arhivi v Sloveniji, ki je bila namenjena širšim krogom v informacijo, dokaj pesimistično poudarili, da prihajajo zaradi majhnega števila osebja kot oblike izobraževanja v naših arhivih, v poštev edino tečaji, praksa v razvitejših zavodih in podobna sredstva.¹⁰ Pač pa je začelo Arhivsko društvo Slovenije z objavljanjem priročnikov, ki naj bi vsaj za silo nadomestili stalnejše tečaje. Tako so izšli: Arhivska tehnika (delo večjega števila avtorjev), 1972; Sergij Vilfan – Jože Žontar, Arhivistika, 1973; Majda Smole, Zgodovina arhivistike in arhivske službe, 1976. Verjetno je ravno intenzivnejši razvoj stroke v Sloveniji omogočil, da je bila arhivistika po večletnih prizadevanjih vključena v dodiplomski študij.

Trenutno je situacija glede arhivskega izobraževanja v Sloveniji naslednja: od šolskega leta 1978/79 dalje smo imeli arhivistiko v 2. letniku oddelka za zgodovino kot fakultativni predmet ter v 4. letniku kot obvezni predmet za samostojno skupino, sicer pa kot fakultativni predmet. V 2. letniku smo imeli po 2 uri predavanj na teden, v 4. letniku pa 2 uri predavanj in 2 uri vaj.

Od naslednjega šolskega leta je bila dana tudi možnost opravljati magistririj in doktorat iz arhivistike.¹ Po učnem programu za študij zgodovine, ki je stopil v veljavo v šolskem letu 1985/86 in se je postopoma uvajal (v polnem obsegu šele v šolskem letu 1988/89), pa imamo v 3. letniku po 2 uri predavanj ter v 4. letniku po 2 uri predavanj in 2 uri seminarja iz arhivskih ved (vedno oba semestra).¹² Študij arhivistike obsega v 3. letniku naslednje učne snovi: pravno varstvo arhivskega gradiva, ki je v našem pravni sistem dokaj obsežna snov in zajema tudi organizacijo arhivske dejavnosti, ter ožja strokovna vprašanja kot valorizacijo dokumentarnega gradiva, urejanje in popisovanje arhivskega gradiva ter izdelavo pripomočkov za raziskave arhivskega gradiva, vključno s sistemi poslovanja z dokumentarnim gradivom. V četrtem letniku sta na programu zgodovina struktur in pristojnosti institucij ter razvoj vrst dokumentarnega gradiva. Zadnja snov vključuje nekatera poglavja z različnih pravnih področij (npr. upravne in sodne postopke), kolikor je to potrebno za poznavanje vrst gradiva. Pri seminarju oziroma vajah, ki se opravljajo v arhivu, naj bi študentje v praksi vsaj nekoliko spoznali delo na arhivskem gradivu.

Vajani pripisujemo velik pomen, kajti na podlagi same teorije si ni mogoče ustvariti dejanske predstave o tem delu. Arhivske vede so obvezne za vse študente nepedagoške smeri, ki opravljajo po 3. letniku kolokvij, po 4. letniku pa izpit, za ostale pa veljajo kot fakultativni predmet.

V 2. letniku imamo sedaj proseminar po dve uri na teden, kjer se študentje seznanjajo z najrazličnejšimi viri in njihovo uporabo, pa tudi z najpomembnejšimi arhivi in njihovim gradivom. Tej tematiki pripisujejo tudi študentje velik pomen in je proseminar zelo priljubljen. Tako pridobljeno znanje predstavlja koristno podlago za nadaljnji študij arhivistike. Iz proseminarja opravljajo študentje kolokvij. Omenimo naj še, da imajo študentje zgodovine v 1. in 2. letniku nemški in latinski jezik, v 3. letniku pa zgodovinske pomožne vede (na samostojni skupini po 3 ure na teden).

Ker seveda znanje, ki ga je mogoče pridobiti v okviru navedenega študija, ne zadošča za delo v arhivu, je bilo od vsega začetka predvideno tudi nadaljevalno izobraževanje po nastopu službovanja v arhivu. Želeli smo, da bi se tudi to izobraževanje naslonilo na fakulteto in je bilo dejansko tudi sprejeto v novi učni načrt (1985).¹³ Za sedaj pa je našlo odraz le v programu za strokovni izpit, ki ga je predpisal pristojni republiški upravni organ leta 1982.¹⁴ Ta izpit se opravlja po končanem 12-mesečnem pripravništvu. Žal se morajo kandidati pri pridobivanju znanja naslanjati največ na prakso v lastnih arhivih.

Nadaljevalno arhivsko izobraževanje je brez dvoma nujnost in ni nič manj pomembno kot izobraževanje v okviru fakultetnega študija. Učni program tega izobraževanja je za sedaj zamišljen kot poglobljeni program s fakultete.¹⁵ Prav tako je vključen tudi tuj jezik, v katerem je pisano starejše gradivo arhiva, iz katerega prihaja kandidat (nemščina, italijanščina, madžarščina).

Pri nadaljevalnem izobraževanju pa se postavlja tudi vprašanje specializacije. Leta 1985 so bili sprejeti normativi in standardi za arhivsko dejavnost, ki predvidevajo notranjo organizacijo arhivov, oblikovano na podlagi delitve po resorjih arhivskih fondov.¹⁶ Pri tipskem arhivu so predvideni naslednji resorji: za fonde do srede 19. stoletja, za fonde državnih in samoupravnih organov od sre-

de 19. stoletja do leta 1945, za fonde organov družbenopolitičnih skupnosti (to je republike, okrajev, občin, krajev) in samoupravnih interesnih skupnosti (to je skupnosti, preko katerih se financirajo družbene dejavnosti, pa tudi nekatere dejavnosti materialne proizvodnje), za fonde družbenopolitičnih (to je političnih) organizacij, za fonde gospodarskih organizacij (to je podjetij), za fonde negospodarskih organizacij (to je ustanov s področja izobraževanja, zdravstva, socialnega varstva, znanosti, kulture in telesne kulture) ter za fonde društev. V zadnjem času se kaže potreba po nadaljnjem tipskem resorju, in sicer za tehnične načrte. Resorje smo navedli tudi iz razloga, da bi spoznali široko paleto fondov, ki prihajajo v arhive v naši državi oziroma sploh v državah, v katerih je velika večina arhivskega gradiva družbena oziroma državna lastnina. Omenjeno specializacijo bo treba upoštevati tudi v izobraževanju, vztrajamo pa na stališču, da je potrebno vzeti za izhodišče enotno izobraževanje. V zadnjem času razmišljamo tudi o ulogah, ki se postavljajo arhivskemu izobraževanju v zvezi z novimi materiali in novimi tehnikami, o čemer je stekla beseda tudi na mednarodnem kongresu arhivov v Parizu leta 1988.

Kako organizirati nadaljevalno izobraževanje pa je seveda v razmerah majhne Slovenije velik problem. Kolikne oblike prihajajo v poštev občasna predavanja, konsultacije in vaje. Posebej poudarjamo vaje, ker mora biti to izobraževanje nujno povezano z delom v arhivu. Žal za sedaj še ni dobilo organizirane in stalne oblike, predvsem zaradi kadrovskih in finančnih razlogov, negativne posledice pa so občutne.

Velikega pomena za nadaljevalno izobraževanje so tudi pisni pripomočki. Omenimo naj knjigo Priročniki in karte o organizacijski strukturi v deželah Koroški, Kranjski, Primorski in Štajerski do leta 1918, ki so jo pripravili Štajerski in Koroški deželni arhiv, Zgodovinski arhiv Ljubljana in Arhiv SR Slovenije ter državna arhiva v Trzinu in Gorici. Izšla je v seriji publikacij Štajerskega deželnega arhiva v Gradcu in prinaša tudi opis ustavnega in upravnega razvoja dežel, ki v večji ali manjši meri sestavljajo danes republiko Slovenijo. Pripravljamo nadalje priročnik o urejanju, popisovanju in izdelavi pripomočkov za raziskave arhivskega gradiva. Pri tem nam je vzor tudi učbenik Johanna Papritza *Archivwissenschaft*. Za naslednja leta načrtujemo še priročnik o razvoju vrst dokumentarnega oziroma arhivskega gradiva (od 16. stoletja do današnjega časa). Ti načrti ponazarjajo tudi neposredno povezanost arhivske izobraževalne in raziskovalne dejavnosti.

Potrebno je omeniti še podiplomski študij za doseg magisterija in doktorata. Trenutno se pripravlja na magistriraj iz arhivistike sedem kandidatov. Izkušnje so pokazale, da je potrebno arhivistiko na podiplomskem študiju pojmovati dovolj široko, predvsem z vidika potreb arhiva, iz katerega prihajajo kandidati.

Za sklep si štejem v prijetno dolžnost, da se tudi na tem mestu najlepše zahvalim kolegom iz arhivske šole v Marburgu, ki so v času, ko smo začeli pri nas uvajati arhivistiko v visokošolski študij, z nasveti in predlogi pomagali razrešiti marsikatero vprašanje.

OPOMBE

Opomba uredništva: Članek je dopolnjeno predavanje dr. Jožeta Zontarja za slušatelje Arhivske šole v Marburgu 15. 9. 1988

1 J. Petrović, Prvo svetovanje Glavnog arhivskog saveta i njegovi zaključci, *Arhivist* 1/1951, zv. 1, str. 6-12. - J. Tadić, O potrebi osnivanja paleografsko-arhivističke škole, *Arhivist* 1/1951, zv. 2, str. 5-61.-

2 J. Papritz, Arhivska škola u Marburgu na Lani, *Arhivist* 11/1952, zv. 2, str. 15-41.-

3 J. Marjanović, Izveštaj o dvogodišnjem radu Saveza arhivskih radnika FNRRJ, *Arhivist* VI/1956, zv. 1, str. 44-50. - E. Novaković, Sednica Izvršnog odbora Saveza društava arhivskih radnika Jugoslavije, *Arhivist* VI, 1956, zv. 1, str. 110-111.-

4 I. Janča, Dvadeset godina rada Stručnog tečaja pri Arhivu Srbije, *Arhivski pregled*, zv. 1-2, Beograd 1974, str. 216-236.-

5 I. Božić, Osnivanje grupe za arhivistiku na Filozofskom fakultetu u Beogradu, *Arhivist* XIII, zv. 1-2, 1963, str. 147-149.-

6 M. Hrg, Arhivski tečaj u Arhivu Hrvatske, *Arhivski vjesnik* 11-12/1968-1969, Zagreb, str. 468-469.-

7 R. K., Nastavni program za obrazovanje arhivskih radnika u SR Hrvatskoj, *Arhivski vjesnik* 21-22/1978-1979, Zagreb 1980, str. 441-450. - Tema: Strokovni naziv in strokovno usposabljanje arhivskih delavcev in pripravnikov v arhivih SFRJ, ki jo je obdelalo več avtorjev, *Arhivist* XXXIII/1983, št. 1-2, str. 179-229. - Za prejšnja stanja prim.: R. Popović-Petković, Školanje stročnih arhivističnih kadrova i njegovo usklajivanje sa modernizacijom arhivske službe, novom tehnikom i novim materijalom, *Arhivist* XXII/1972, št. 1-2, str. 50-62; M. Konstantinov, Stručno usavršavanje arhivskih kadrova u SFR Jugoslaviji, *Arhivist* XXV/1975, št. 1-2, str. 170-182 (diskusija na 16. mednarodni konferenci Okrogle mize arhivov leta 1975).-

8 Arhivski fondovi in zbirke v arhivih in arhivskih oddelkih v SFRJ (Arhivski fondovi i zbirke u arhivima i arhivskim odeljenjima u SFRJ), SR Slovenija, Zveza arhivskih delavcev Jugoslavije (Savez arhivskih radnika Jugoslavije), Beograd 1984.-

9 Položaj, problemi in perspektive arhivske službe v SR Sloveniji, Ljubljana, oktobra 1964. - Podatki arhivov.-

10 J. Zontar in S. Vilfan s sodelovanjem arhivov, Ljubljana 1970, str. 40.-

11 E. Urick, Študij arhivistike na oddelku za zgodovino Filozofske fakultete v Ljubljani, *Arhivi. Glasilo Arhivskega društva Slovenije*, Ljubljana 1978, št. 1, str. 4-49. - Ista, Poročilo komisije za šolanje kadrov za zgodovinske arhive in registrature, *Arhivi. Glasilo Arhivskega društva in arhivov Slovenije* II, št. 1-2, Ljubljana 1979, str. 75-76.-

12 Vzgojno-izobraževalni programi za študij zgodovine, Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta, (1988). Zaradi usklajenosti z vajami smo programi 3. in 4. letnika, kolikne tu navedena, zamenjali.-

13 E. Urick, Poročilo komisije za šolanje kadrov.-

14 Uradni list SRS, št. 46/82.-

15 Programi za strokovni izpit za delavce v arhivih, *Arhiv SR Slovenije*, Ljubljana, julij 1983.-

16 Poročevalec Kulturne skupnosti Slovenije, Ljubljana 18. januarja 1985, št. 18, leto IV.

ZUSAMMENFASSUNG

Archivausbildung in Jugoslawien mit besonderer Rücksicht auf Slowenien

Jože Zontar

In Jugoslawien befaßt man sich schon seit 40 Jahren mit der Frage betreffend die Ausbildung für Archivbedürfnisse. Der erste Archivkurs fand in 1950 statt. Es erwies sich aber bald, daß gemeinsame, für die ganze

Staat organisierte Archivkurse wegen so vieler verschiedener historischer Bereiche nicht möglich sind. Seit dem Jahre 1953 gibt es einen ständigen Fachkurs beim Archiv der SR Serbien, aber vor allem für die Bedürfnisse dieser Republik. Allmählich wurde die Archivistik zum Bestandteil des regelmäßigen Studiums an Philosophischen Fakultäten: im Schuljahr 1978/89 in Ljubljana, zur letzten Zeit aber auch an den Philosophischen Fakultäten in Novi Sad und Zagreb. In der Fortsetzung werden der Lehrplan und die mit der Fortbildung verbundene Fragen behandelt.

Delo Francesca Majerja v mestni knjižnici in arhivu v Kopru

Duša Krnel-Umek

Uvod

O Francescu Majerju so doslej pri nas pisali Marij Bratina v poročilu iz leta 1955, Ema Umek v sestavku Oris nastanka in razvoja arhivskih zavodov na obalnem območju in Miroslav Pahor v sestavku Mestna knjižnica v Kopru.¹

Francesco Majer je živel v Kopru od leta 1852 do 1939. Študirar je na Dunaju in v Gradcu. Bil je profesor klasične filologije in je poučeval grški, latinski in italijanski jezik na višji gimnaziji, italijanski klasični gimnaziji in v semenišču v Kopru.² Po Pahorjevih podatkih je začel urejati knjižnico in arhiv 1894. leta, po Bratinovih 1900. leta, ko je postal upravnik knjižnice in arhiva. Bil je tudi upravnik Mestnega muzeja od ustanovitve 1911. leta do 1918.

Zanimanje za zgodovino Istre je bilo v italijanskem kulturnem krogu v 19. stoletju že močno prisotno, saj so izšla naslednja dela: Pietro Stancovich: Biografia degli uomini distinti dell'Istria (1828), Pietro Candler: Codice diplomatico istriano (1846–1952), Carlo Combi: Saggio di bibliografia istriana (1864), izhajali so spisi, razprave in objave gradiva o istrskih mestih, tudi o Kopru, Izoli in Piranu. Z arhivskega področja velja omeniti vodnik Gli archivi, ki ga je izdalo beneško arhivsko nadzorništvo v osemdesetih letih 19. stoletja.

Koprski knjižnici in arhivu sta bila v mestni občini in sta se z upravo večkrat selila, nazadnje v drugo nadstropje mestne palače. Zaradi pomanjkanja prostorov na občini so bili po Majerjevih besedah "še pod upravo podestata Giorgia Cobola ... urejeni prostori za knjižnico in arhiv in tedaj so začela urejevalna dela".³

Majerjevo delo v knjižnici

Mestna knjižnica je nastala iz knjižnice mestne občine in darov premožnih meščanov. Majer je knjige združil, razen dveh knjižnic advokata Giorgia Bassegia in Nasaria Stadija. Knjižnica je vsebovala bogato zbirko istrske literature z deli G. R. Carlaja, Pietra Kandlerja,

Carla de Franceschija, Pietra Stancovicha, od periodike Archeografo Triestino, Atti e memorie, Archivio veneto, številne politične in lokalne časopise, med drugimi knjigami so bile zastopane zgodovina, grška, latinska in italijanska klasična literatura, italijanska moderna literatura, jezikoslovje (italijansko, nemško in francosko), verstvo, zemljepis, medicina.

Majer je najprej ločil knjižnico od arhiva, uredil knjige po formatih, začel sestavljati inventar in katalog. Sestavil je dva inventarja, ločeno za knjige in brošure; sestavil je tudi dva kataloga abecedno-imenskega in stvarnega, vendar pri prvem ni bil dosleden, ker ni nvrščal listkov pod stvarnimi značnicami, ampak vse pod "Anonimo". V stvarnem katalogu je knjige razvrstil v 16 skupin: moderna filozofija, jezikoslovje, leposlovje itd. V začetku je knjižnica štela 6.065 knjig, po prvi svetovni vojni 6.697 inventarnih števil, 11.158 zvezkov knjig in 1.211 inventariziranih brošur, pred prvo svetovno vojno je štela že 8.344 inventarnih števil, 23.420 zvezkov in približno 2.800 brošur.

Majerjevo delo v arhivu

Po Majerjevih besedah bi glede na pomen, ki ga je imel Koper v predbeneškem in beneškem obdobju, ko je bil od leta 1210 do 1810 središče Istre, moral imeti najhogatejši arhiv, ki pa se žal ni ohranil v celoti. Del najstarejšega arhiva je bil že v preteklosti odpeljan v Benetke, kjer se je za njim izgubila sled. Drugi del starega arhiva so uničili Genovežani 1. julija 1380, ko je zgorel v požaru.⁴ In tudi pozneje za arhiv ni bilo najbolje poskrbljeno, dokler se dela ni lotil Majer. Uredil je fond starega občinskega arhiva, fond Okrajnega sodišča in fond Uprave domen Koper (Finančnega inšpektorata). Večji del starega koprškega občinskega arhiva je bil leta 1944 odpeljan v Italijo, ostala je le deveta skupina.

I.

Najpomembnejše Majerjevo arhivsko delo je Inventar starega občinskega arhiva (L'archivio antico del Muni-